

Warszawa, 10-06-2026 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

IV.501.2.2026.MM

Pan

Waldemar Żurek

Minister Sprawiedliwości

Szanowny Panie Ministrze,

pragnę zwrócić uwagę Pana Ministra na problem realizacji przepisu art. 12a ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej¹, w praktyce działania jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, polegający na nieuczestniczeniu pracowników socjalnych w procedurze opisanej w wymienionym przepisie poza godzinami urzędowania ośrodków pomocy społecznej, a w konsekwencji na ryzyku wystąpienia nieprawidłowości w wykonywaniu zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej wyznaczonych powołaną ustawą.

¹ Dz. U. z 2024 r., poz. 1673 ze zm., dalej: ustawa o przeciwdziałaniu przemocy.

Podstawą do podjęcia przez Rzecznika niniejszej sprawy było wystąpienie Prezesa Sądu Rejonowego w Chodzieży z dnia 17 grudnia 2025 r., w którym skierowano do Rzecznika prośbę o zbadanie zgodności z prawem sposobu podejmowania interwencji na podstawie art. 12a ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy, po zakończeniu godzin urzędowania ośrodków pomocy społecznej, tj. po godzinie 15:30 w dni powszednie oraz od piątku od godziny 15:30 do poniedziałku do godziny 7:30.

Z pisma Prezesa Sądu Rejonowego wynikało w szczególności, że pracownicy socjalni nie uczestniczą – mimo prawnego obowiązku – w czynnościach związanych z zapewnieniem małoletnim ochrony przewidzianej przepisami ustawy o przeciwdziałaniu przemocy. Zdaniem Prezesa Sądu Rejonowego, poza wskazanymi godzinami urzędowania pracownicy socjalni nie wykonują żadnych uprawnień i obowiązków przewidzianych przepisami ww. ustawy. W konsekwencji, faktycznie cedują swoje obowiązki związane z podjęciem decyzji co do dalszych losów dziecka na interwenujących funkcjonariuszy Policji, pomimo że przepis art. 12a ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy wymaga podjęcia decyzji w tym zakresie wspólnie przez pracownika socjalnego z funkcjonariuszem Policji. Podjęte przez Prezesa wymienionego Sądu samodzielne interwencje u właściwych organów gmin, a także organu nadzoru nad jednostkami samorządu terytorialnego, jakim jest Wojewoda Wielkopolski, nie przyniosły rezultatu.

W związku z powyższym wystąpieniem, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich², zwrócono się do wybranych losowo czterech prezesów sądów okręgowych na terenie całego kraju o zbadanie sprawy i udzielenie informacji o realizacji art. 12a ustawy w praktyce tychże sądów, w szczególności w przypadku niedostępności pracownika socjalnego po godzinach pracy. Zwrócono przy tym uwagę, by odpowiedzi uwzględniały stanowiska przewodniczących wydziałów rodzinnych i nieletnich w podległych sądach rejonowych oraz kuratorów okręgowych odpowiedzialnych za pion kurateli rodzinnej. Odrębnie zwrócono się także do Komendanta Głównego Policji o udzielenie informacji dotyczących realizacji ww. artykułu w praktyce funkcjonowania Policji oraz skali interwencji dotyczących przymusowego odbioru dzieci bez udziału pracowników socjalnych.

² Dz. U. z 2024 r., poz. 1264, dalej: ustawa o RPO.

W odpowiedziach nadesłanych przez prezesów Sądów Okręgowych, tylko Prezes Sądu Okręgowego w Gdańsku nadesłał stanowiska dziesięciu spośród jedenastu sądów rejonowych okręgu gdańskiego. Pozostali prezesi Sądów Okręgowych nadesłali ogólne stanowisko zbiorcze, a prezes Sądu Okręgowego w Białymstoku nadesłał dodatkowo stanowisko Prezes Sądu Rejonowego w Białej Podlaskiej oraz Sokółce.

Spośród nadesłanych informacji dotyczących stosowania procedury wynikającej z art. 12a ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy, w zakresie przynajmniej jednego zagadnienia objętego pismem, skierowanym do prezesów sądów o udzielenie informacji, problem zgłosiło – oprócz prezesa Sądu Rejonowego w Chodzieży – pięciu prezesów sądów rejonowych (Kartuzy, Kościerzyna, Stargard Gdański, Wejherowo, Sokółka), przy czym jako główny problem wskazano brak dyżurów pracowników socjalnych poza godzinami urzędowania ośrodków pomocy społecznej, a co za tym idzie, odmowę uczestnictwa w procedurze umieszczenia małoletniego u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej poza godzinami pracy i w weekendy. Natomiast Prezes Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim, przesyłając informację zbiorczą, stwierdził, że na obszarach podległych sądów rejonowych pracownicy socjalni w zasadzie nie uczestniczą w procedurze umieszczenia małoletniego, w przypadku interwencji po zakończeniu urzędowania ośrodków pomocy społecznej, czyli po swoich godzinach pracy (chyba, że podjęte czynności w terenie się przedłużą). Wyjątkiem w tym zakresie jest teren miasta Gorzowa Wielkopolskiego, na obszarze którego Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie powołało zespół interwencyjny, który funkcjonuje do godziny 20:00 w dni robocze, a także teren miasta Kostrzyna nad Odrą, gdzie pracownicy Ośrodka Pomocy Społecznej uczestniczą w czynnościach związanych z zapewnieniem małoletnim ochrony przez całą dobę.

Na tym tle wyjątkiem są także Gliwice, gdzie – jak wynika z informacji Prezesa Sądu Rejonowego – pracownicy socjalni OPS w Gliwicach oraz ośrodków pomocy społecznej na terenie powiatu gliwickiego działają w trybie dyżurowym. Nie oznacza to jednak, że w okręgu Sądu Okręgowego w Gliwicach nie występują problemy związane ze stosowaniem procedury art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy. Jak wynika z informacji prezesa Sądu Rejonowego w Siemianowicach Śląskich, pracownicy ośrodków pomocy społecznej z obszaru właściwości tego sądu, składając zawiadomienia o nieprawidłowościach występujących w rodzinie, nie wskazują jako podstawy zawiadomienia przepisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej nawet wówczas, gdy z treści zawiadomienia wynika, że w rodzinie występuje przemoc.

Zgłoszono również, że poza godzinami urzędowania ośrodka pomocy społecznej sędziowie i pracownicy sekretariatu nie mają możliwości skontaktowania się z pracownikami ośrodka.

W pozostałych okręgach sądów okręgowych, do których zwrócono się o informację, nie odnotowano problemów w zakresie wyżej wskazanym.

Niepokojące jest, że w wielu udzielanych odpowiedziach dochodzi do pewnej **normalizacji zjawiska** braku udziału pracowników socjalnych w procedurze umieszczenia dziecka u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej poza godzinami urzędowania ośrodków pomocy społecznej i w weekendy, a jednocześnie niejako **bezkrytycznie akceptuje się fakt** samodzielnego działania funkcjonariuszy Policji w tym zakresie.

Zasadniczo w otrzymanych odpowiedziach nie wskazano, na jakiej podstawie działa Policja bez udziału pracowników socjalnych. Jako pewną podstawę działań Policji wskazano art. 72 Konstytucji RP. W jednym przypadku powołano się również na art. 103 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej³. Należy jednak zwrócić uwagę, że o ile przepis art. 12a ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy bezwzględnie wymaga do zastosowania procedury w nim przewidzianej udziału zarówno pracownika socjalnego, jak i funkcjonariusza Policji, o tyle wskazany art. 103 ust. 2 ustawy o pieczy zastępczej, stanowi podstawę do umieszczenia dziecka jedynie w placówce opiekuńczo-wychowawczej o charakterze interwencyjnym. Tym samym **Policja, działając samodzielnie, nie ma w zasadzie możliwości umieszczenia dziecka u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej**, tak jak w sytuacji realizacji przepisu art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy. Stąd też w przypadku ujawnienia zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą domową **sytuacja dziecka jest zależna od pory ujawnienia przemocy – po godzinach pracy pracowników socjalnych dziecko może zostać umieszczone jedynie w placówce.**

Na przepis art. 72 Konstytucji RP jako podstawę działania w przypadku nieobecności pracownika socjalnego podczas interwencji powołał się także Komendant Główny Policji, który w odpowiedzi na pismo Rzecznika stwierdził, że na terenie całego kraju identyfikowany jest istotny problem związany z zapewnieniem

³ Dz. U. z 2025 r., poz. 49, dalej: ustawa o pieczy zastępczej.

dzieciom ochrony, w szczególności po godzinach urzędowania ośrodków pomocy społecznej oraz centrów usług społecznych. Tego rodzaju policyjne interwencje odnotowywane są głównie w porach wieczornych i nocnych oraz w dniach wolnych od pracy, kiedy to na terenie danego powiatu pracownicy socjalni nie pełnią dyżurów, jak również nie funkcjonują dyżurne numery telefonów instytucji pomocy społecznej. Tym samym brak jest możliwości kontaktu z pracownikami socjalnymi.

Ponadto, jak wynika z pisma Komendanta, na przestrzeni minionych lat wiele gmin podejmowało rozmowy z osobami zarządzającymi wyżej wymienionymi placówkami, celem wprowadzenia zmianowości pracy, bądź ustalenia dyżurów domowych pracowników socjalnych. W większości sytuacji spotykano się z odmową wprowadzenia tego typu rozwiązań.

W tym miejscu zwracam uwagę, że do pracowników socjalnych zgodnie z art. 123 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej⁴ stosuje się wprost przepisy ustawy o pracownikach samorządowych⁵, a zgodnie z art. 42 ust. 2 tej ustawy, jeżeli wymagają tego potrzeby jednostki, w której pracownik samorządowy jest zatrudniony, na polecenie przełożonego wykonuje on pracę w godzinach nadliczbowych, w tym w wyjątkowych przypadkach także w porze nocnej oraz w niedziele i święta.

Komendant Główny Policji zwrócił również uwagę na problem związany z przewozem dzieci do miejsca, w którym ma zostać zapewniona im ochrona. **Policja nie posiada pojazdów przeznaczonych do przewozu dzieci**, w tym wyposażonych w odpowiednie środki ochrony dzieci, jak np. foteliki samochodowe. Policyjne pojazdy służbowe nie są przystosowane do przewozu dzieci, a ich używanie w tym celu z jednej strony może narażać dziecko na dodatkową traumę, zaś z drugiej, w przypadku zdarzenia niezależnego od kierującego pojazdem służbowym – skutkować uszczerbkiem na zdrowiu. W zakresie tym Policja nie dysponuje wewnętrznymi regulacjami.

Dodatkowo pragnę wyjaśnić, że nie jest zamiarem Rzecznika dezawuowanie postępowanie funkcjonariuszy Policji, bowiem w niejednokrotnie dramatycznych

⁴ Dz. U. z 2025 r., poz. 1214.

⁵ Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych, Dz. U. z 2024 r., poz. 1135.

okolicznościach interwencji, w sytuacji braku udziału pracownika socjalnego w procedurze zapewnienia dziecku ochrony, pozostaje im jedynie podjęcie samodzielnych działań. Nie zmienia to jednak oceny, że zasadniczo procedura określona w art. 12a ust. 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy zakłada wspólną decyzyjność pracownika socjalnego i funkcjonariusza Policji. Zastępowanie jej w praktyce innymi rozwiązaniami nie ma podstawy prawnej. Sama procedura stanowi przede wszystkim funkcję gwarancyjną dla dziecka, a obligatoryjny udział trzech służb (opieki społecznej, służb medycznych i Policji) ma na celu przeprowadzenie procedury odbioru dziecka w jak najmniej dolegliwy dla niego sposób. Ponadto **możliwość umieszczenia dziecka u osoby najbliższej (np. dziadków czy wujostwa), zamiast w placówce interwencyjnej, ogranicza negatywne skutki związane z przeprowadzoną interwencją i minimalizuje dodatkowy stres, związany ze zmianą środowiska rodzinnego.**

Wnioski płynące z podjętych przez Rzecznika działań wyjaśniających wskazują, że ustanowiona w oparciu o art. 12a ust. 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy procedura gwarancyjna, jaką jest umieszczenie małoletniego dziecka u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w wielu miejscach na terenie całego kraju nie jest realizowana zgodnie z jej założeniami. Mimo że cel związany z ochroną dziecka przed przemocą domową bywa w głównej mierze realizowany, choćby przez samych funkcjonariuszy Policji, to należy położyć szczególny nacisk na każdorazowe realizowanie procedury z art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy zgodnie z jej założeniami, mając na uwadze jej funkcję gwarancyjną. Samodzielne interwencje Policji w tym zakresie winny mieć w zasadzie charakter wyjątkowy.

Z uwagi na powyższe, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, poddaję pod rozagę Pana Ministra zainicjowanie zmiany przepisów prawa, w tym przede wszystkim ustawy o przeciwdziałaniu przemocy oraz przepisów wykonawczych, aby interwencje w oparciu o art. 12a ust. 1 i 3 tej ustawy, odbywały się bez wątpliwości, co do ich legalności i skuteczności, a jednocześnie z poszanowaniem godności i bezpieczeństwa dziecka. W przypadku zajęcia stanowiska o braku konieczności zmian w przepisach prawa, uprzejmie proszę o zbadanie opisywanego problemu, a w konsekwencji – rozważenie wprowadzenia stosownych zmian organizacyjnych w zakresie realizacji procedury art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy przez pracowników socjalnych na terenie kraju. Proszę również Pana Ministra o poinformowanie Rzecznika o podjętych działaniach.

Wyrażam nadzieję, że przedstawienie powyższej analizy umożliwi podjęcie odpowiednich działań samodzielnie lub we współpracy z innymi resortami, do których wiadomości zostaje również przesłane wystąpienie.

Z poważaniem

Stanisław Trociuk

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

Załączniki:

- 1) Wystąpienie Prezesa Sądu Rejonowego w Chodzieży,
- 2) Stanowisko Komendanta Głównego Policji.

Do wiadomości:

- 1) Agnieszka Dziemianowicz-Bąk, Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej,
- 2) Marcin Kierwiński, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji,
- 3) Katarzyna Kotula, Sekretarz Stanu KPRM.